

lader disse ting sig ikke drøfte helt åbent endnu – det er en af samtids-historiens uundgåelige begrænsninger – men det bør fremhæves, at der her er peget på et af de helt centrale problemer i efterkrigstidens Sydslesvig-politik.

Samme interesse knytter sig til Rerups omtale af den rundbordskonference i London i oktober 1948, der var afgørende for Kiel-erklæringens tilblivelse. Lorenz Rerup har her fremdraget den britiske chefforhandler, lord Hendersons afsluttende tale, der ikke blev offentliggjort i 1948. Nogle år senere dukkede den i forholdsvis ubemærkethed op i pressen i forbindelse med Knud Kristensens angreb på den måde, udenrigsministeriets gråbog om Sydslesvigpolitikken var redigeret på.

Knud Kristensen offentliggjorde da i Frederiksborg Amts Avis referatet af Hendersons tale, som hidtil kun havde været kendt i det udenrigspolitiske nævn. Efter referatet, hvis autenticitet som følge af overleveringsforholdene altså endnu behøver en bekræftelse, fremhævede Henderson meget stærkt nødvendigheden af, at Danmark betragtede Sydslesvigsspørgsmålet på en større baggrund, nemlig i relation til Danmarks placering nær skellet i det delte Europa. Danmark måtte, sagde Henderson, betragte sin sikkerhed »på basis af sikringen af indsejlingerne til Østersøen mod tryk og måske aggression fra øst« og ikke på basis af Sydslesvig.

I oktober 1948 var planerne om et vestligt forsvarssamarbejde langt fremme, og den danske regering var indviklet i de forhandlinger om et nordisk forsvarsforbund, som nogle måneder senere endte med fiasko. Hendersons ord understreger, hvordan denne situation måtte få konsekvenser

også for de udenrigspolitiske muligheder i Sydslesvigpolitikken.

Kiel-erklæringen må ses i dette perspektiv, enten man så skal lægge referatet af Hendersons tale i den version, Rerup har trukket frem, til grund for vurderingen eller ej. Det er en klar fortjeneste ved bogen, at den sætter problemerne ind i denne videre sammenhæng, samtidig med at den indre danske og den indre sydslesvigske problematik følges i enkeltheder.

Det er et prisværdigt initiativ fra Det udenrigspolitiske selskab, der har fået denne bog til at se dagens lys. Lorenz Rerup har løst den opgave, han har påtaget sig på en måde, så initiativet er omsat til en sober og kyndig fremstilling, der vil blive den uomgængelige vejleder for de specialstudier i emnet, som vil komme, og hvoraf flere antagelig allerede er på vej.

H. P. Clausen

Torben Topsøe-Jensen: Fem mil langs Øresund. Strandvejens historie. (Hasselbalch, 1968). 239 s.

Strengt taget er det et lokalhistorisk emne, Topsøe-Jensen denne gang har taget op i sine fortsatte vejhistoriske studier. Og dog – der er vel lokaliteter, som på en eller anden måde tilhører os alle. Til dem hører Strandvejen fra København til Helsingør utvivlsomt, og det er derfor helt rimeligt at regne med, at en skildring af den vil påkalde almen interesse.

Som han fortsætter med sit emne, fortsætter forfatteren også med at behandle det med en tiltalende blanding af faktiske oplysninger om udviklingen og fornøjelige kulturhistoriske enkeltheder. Det bliver til overmål, med bevissteder, slået fast, at Strandvejen er eller måske rettere var et af de smukkeste vejstykker i Danmark. Vejen følges gennem tiderne fra dens tilværelse

som adelsvej til Helsingør, til den blev et af landets mest trafikerede strøg. På trods af dens betydning havde man bestandigt besvær med at få den vedligeholdt. Velvilje fra formående beboere slog ikke til, og i 1825 måtte man ty til opkrævning af bompeng, en upopulær og sinkende foranstaltning, der blev opretholdt helt til 1915.

Også livet langs vejen og langs Øresund er der blevet plads til: Dyrehaven og Dyrehavsbakken, kapervogne, strandliggerne, badelivet, digterne, den famøse dampsporvogn, cyklerne, redningen af jøderne under 2. verdenskrig og meget mere. Velvalgte gamle billeder illustrerer teksten, der er dokumenteret med et udmærket noteapparat. Bogen har desuden register og et foldekort fra 1778-79 – et nutidigt kort havde nu heller ikke været af vejen.

Finn H. Lauridsen

Gunnar Sandfeld: Thalia i Provinsen. Dansk Provinsteater 1870-1920. (Nyt nordisk Forlag, Arnold Busck, 1968). 439 s.

Gunnar Sandfeld: Teaterkunst på små Scener. Dansk Provinsteater mellem to verdenskrige. (Nyt nordisk Forlag, Arnold Busck, 1969). 391 s.

Anden udgave af Gunnar Sandfelds værk om dansk provinsteater 1870-1920 er udsendt af forlaget i samarbejde med Selskabet for dansk Teaterhistorie. Bogen kom første gang i 1962 som nr. 11 i Jysk Selskabs skriftserie. Den har dog undergået visse forandringer bl. a. som følge af inddragelsen af betydeligt mere kildemateriale. Med sin detaljerighed og sprudlende fortællelyst giver den, som også førsteudgaven gjorde det, et levende billede af den kunstyndelse og teaterunderholdning, som det danske provinsspublikum blev præsenteret for

i slutningen af forrige og begyndelsen af dette århundrede. At holde det levende teater, der jo er borte, når tæppet er gået ned, fast for læserne, er en ganske svær opgave. Det bliver let, i al fald når talen er om gamle dages provinsteater, til en jammer over dårlige forhold for publikum, på scene og i garderobe – eller over diletantiske skuespilleres forsøg på eller mangel på forsøg på at skabe mennesker ud af de roller, de havde fået tildelt. Det er Gunnar Sandfelds fortjeneste, at han foruden at tage disse ting med, som han naturligvis må gøre det, også har evnet at sætte en bred almen kulturbaggrund ind i sine skildringer, hvorved teatret placeres i sin tid. Hertil kommer, og det er også vigtigt, at det er lykkedes at få, hvad der synes at være veldækkende karakteristikker ud af det gamle teaters hovedpersoner.

For den nye bog »Teaterkunst på små Scener« gør sig særlige forhold gældende. Den vil for mange være en oplevelse af begivenheder, der har gjort indtryk – og en genoplivelse af minder, der kun stod tågede eller helt var forsvundne. Ganske vist må det indrømmes, at nogle af illusionerne rives bort af kritikcitatere; men i det store og hele står indtrykkene sig nu godt nok. Meget virkede heldigvis anderledes, end kritikken gav udtryk for – i al fald på en ung og letbevægelig teaterentusiast. Entusiasmen er i øvrigt nok væsentlig for at lade sig fænge af noget så specielt som fjerne tiders provinsteater. Den forudsætningsløse eller uengagerede siger de talløse navne og titler fra repertoiret kun lidt eller intet. Der er mulighed for at lære dem at kende i Sandfelds bog, der i veloplysende fodnoter og i et helt kapitel bringer fortræffelige biografier af de fleste. En morsom detalje fra forfatterens eget forhold til stoffet er det, at han først i 1944 så et